

FLYVESTATION VÆRLØSE

Udviklingsplan for Værkstedbyen i Sydlejren



Bygningsmøde i Værkstedbyen

Indholdsfortegnelse

<i>Afsæt</i>	
Introduktion	07
Motivation	10
<i>Sted</i>	
Historie	12
Natur	17
Site	18
Bygninger	23
<i>Projekt</i>	
Arkitektonisk intention	35
Process og metode	37
Bæredygtighed	39
Afleveringsform	40
Kilder	42

FLYVESTATION VÆRLØSE
Udviklingsplan for Værkstedsbyen i Sydlejren

Afgangsprogram forår 2019
Karoline Juhl Jessen
Studienr. 5747

Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler
for Arkitektur, Design og Konservering

Institut for Bygningskunst og Kultur
Kandidatprogram Kulturarv, Transformation
og Restaurering v. professor Christoffer Harlang

Vejledere: Christoffer Harlang
Charlie Steenberg
Nicolai Bo Andersen



Introduktion

I hovedstadsområdet nordvest for København ligger byen Værlose i Furesø Kommune. Byen ligger naturskønt omkranset af Farum Sø, Furesø og Søndersø, der er forbundet af hhv. Nørreskoven og Hareskoven, og et par kilometer sydvest for bymidten ligger den nu nedlagte Flyvestation Værlose. Det mere end 500 hektar store område med storslået natur rummer mange bygninger og spor fra tiden som militær institution.

Efter forsvarrets udflytning i 2008 har området stået ubenyttet hen. Der har været politisk diskussion om stedets fremtidige anvendelse og først i 2013 blev ejerforholdene fordelt mellem Miljøministeriet, Kulturministeriet og Freja Ejendomme, foruden de 95ha mod nord, der tidligere blev solgt fra og udviklet til boligområdet Laanshøj.

Mit afgangsprøjs vil være en udviklingsplan for områdets sydvestlige del, "Værkstedsbyen", en 'bykerne' med gamle flyhangarer og værkstedsbygninger. Området huser idag Filmstationen A/S, og bruges bl.a. til filmstudier, men bygningerne står ellers i høj grad funktionstomt. Jeg vil gennem analyse og værdisætning identificere Værkstedsbyens bærende bevaringsværdier. Området besidder en særlig atmosfære, med sin koncentration af bevaringsværdige bygninger typiske for den militære anvendelse. Jeg vil komme med forslag til nye anvendelser af bygningerne, og derigennem søge at bevare denne atmosfære og flyvestationens særlige karakter.

Som et led i projektet vil jeg registrere og dokumentere områdets bygninger, før jeg vælger et udsnit at arbejde nærmere med. Med arkitekturmodellen som værktøj vil jeg transformere de eksisterende bygninger gennem subtraktion, transformation og addition, og gennem bygningernes nye funktioner understøtte stedets iboende kvaliteter og fremtidige anvendelse.

◀ Flyvestation Værlose
beliggende 20km nord-
vest for København

10 km

20 km



SØNDERSØ

NORDLEJREN

FLYVESTATION VÆRLØSE

VÆRKSTEDSBYEN

SYDLEJREN

Motivation

Med denne opgave søger jeg at bevare flyvestationens kulturarv og bibeholde stedets egenart. Min intention er gennem en nøje analyse og værdisætning at udpege de bærende bevaringsværdier og derefter stille forslag til en fremtidig anvendelse af Værkstedsbyen. På denne måde beskyttes de iboende kvaliteter og atmosfæren der gør flyvestationen til et særligt sted, mens bygningerne og området kan få nyt liv.



Egenart i Værkstedsbyen

Historie

Som følge af Hærloven fra 1909 blev Værløselejren oprettet i årene 1910-12 som teltlejr for to bataljoner fra hæren. I perioden fra 1934 til udbruddet af 2. Verdenskrig i 1940 blev lejren taget i brug af Flyveskolen og udbygget med flyveplads for at huse Københavns luftforsvar. I tidens løb er mange gårde blevet opkøbt og revet ned, sågar hele landsbyen Bringe blev fjernet, for at gøre plads til udvidelse af flyvepladsen.

D. 9. april 1940 blev lejren angrebet af tyske fly, der skød et dansk rekognosceringsfly ned og derved dræbte de ombordværende. De tyske jagere ødelagde store dele af lejrens klargjorte fly, og det tyske Luftwaffe overtog herefter lejren under besættelsen.

I 1950 blev lejren omdøbt Flyvestation Værløse da det selvstændige flyvevåben oprettes efter den nye forsvarsordning træder i kraft. I 1953 anlægges den store jetstartbane på 2450m x 45m. I løbet af 1950'erne blev Flyvestation Værløse base for to af Flyvevåbnets eskadriller; Transporteskadrillen (Eskadrille 721) og Redningseskadrillen (Eskadrille 722) der udførte hhv. transport samt VIP-flyvning og eftersøgnings- samt redningsopgaver.

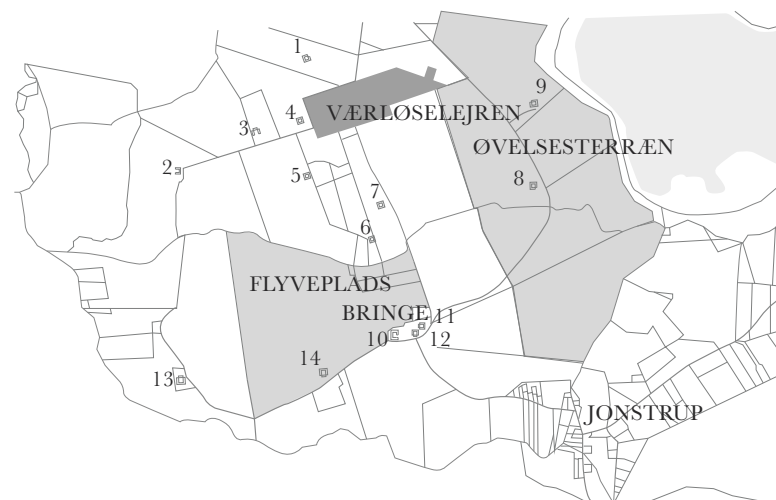
Ved forsvarsforliget i 2004 blev det besluttet at nedlægge Flyvestation Værløse som militært område og store dele af flyvestationens aktiviteter blev flyttet til Karup, Aalborg og Skalsstrup. Nordlejrens 95ha blev solgt til Kuben Byg A/S og udviklet til boligområdet Laanshøj. I 2008 forlod Flyvevåbnet området, men først i 2013 blev ejerskabet til flyvestationen overdraget til Naturstyrelsen, Freja Ejendomme og Nationalmuseet mens forsaret har beholdt et mindre område i Sydlejren.

Det blev i 2007 besluttet at frede Flyvestation Værløse, men indsigelser gjorde at Naturklagenævnet ophævede fredningen igen i 2009, da de mente at områdets naturinteresser var tilgodeset i andre sammenhænge.

I dag er flyvestationen et rekreativt område med gode muligheder for friluftsliv. Nationalmuseet åbnede i 2016 Tøjhusmuseets magasiner med bl.a. militære køretøjer i Hangar 46 og i Værkstedsbyen i Sydlejren har Filmstationen taget de gamle hangarer i brug til filmstudier.

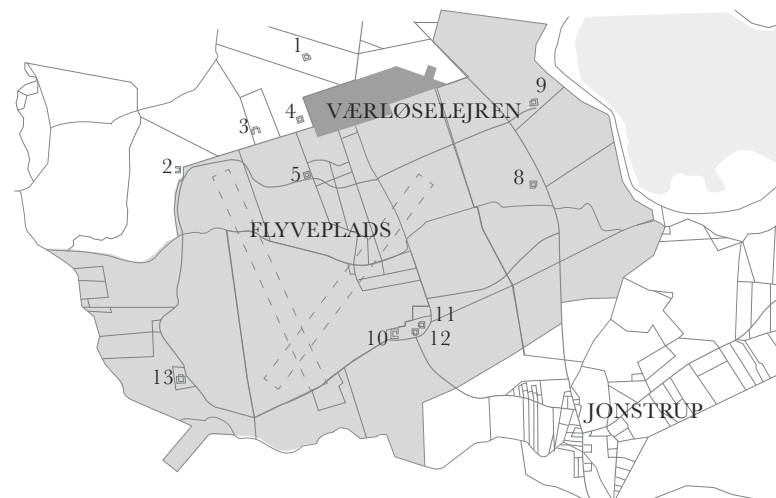
Flyvestationens
historiske udvikling.

- Mosedamgård 1.
- Paradisgård 2.
- Fruegård 3.
- Stengård 4.
- Borupgård 5.
- Kirstinelyst 6.
- Lerbækgård 7.
- Fuglebækgård 8.
- Hjortogård 9.
- Bellemosegård 10.
- Hjørnegård 11.
- Bringegård 12.
- Skatholm 13.
- Langdyssegård 14.

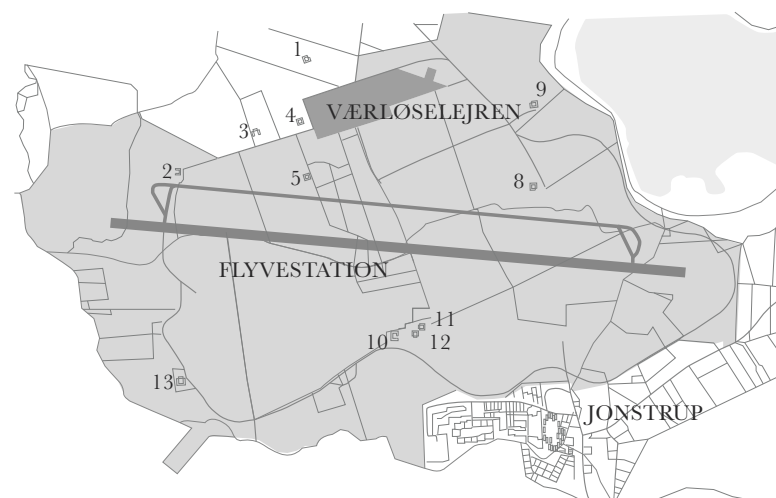


1910: Værløselejren oprettes som teltlejr v. opkøb af parceller fra Stengård, Mosedamgård og Lerbækgård. Til øvelsesterrænet erhvervede man Fuglebækgård, Hjortogård samt dele af de østlige marker fra Hjørnegård og Bringegård.

1933: Lejren ved Værløse udvides med flyveplads ved opkøb af Langdyssegård samt en parcel af Bellemosegård.



1940-45: Værløse beslaglægges under krigen. Tyskerne køber alle beboerne i Bringe ud og udvider i vinteren mellem 1942-43 flyvepladsen mod nord ved at nedrive Lerbækgård, Kirstinelyst og Langdyssegård.



1953: Flyvestation Værløse udvides i forb. med anlæggelsen af en 2,5km lang jetstartbane. Et stort Jonstrup-areal blev inddraget mod øst, mod vest Paradisgårdens marker og mod sydøst blev endnu et areal af Bringes marker beslaglagt.



*Hercules transportfly i formation over flyvestationen
Foto: Flyvevåbnets Historiske Samling*



Det bakkede bevoksede landskab i periferien af det åbne flyvefelt

Natur

Flyvestation Værløse på i alt 445,3 ha, er hovedsageligt fordelt på arealtyperne:

Græsslette	214,9 ha
Overdrev	72,2 ha
Eng	28,1 ha
Mose	27,7 ha
Sø	9,5 ha
Skov	16 ha
Krat	1,8 ha
Vej og rulleareal	63,2 ha

Det karakteristisk flade og åbne flyvefelt strækker sig parallelt med højdekurverne i bunden af en tunneldal og afgrænses naturligt mod nord af dennes stejle side. Den vestlige grænse udgøres af det lavtliggende moseareal, Bringe Mose, hvis åbne vandflader bl.a. tiltrækker mange fugle. Mod øst og syd for de åbne græsarealer veksler naturen mellem slette og små lommer af vandhuller med pilekrat, der bl.a. fungerer som skjulested for slettens græssende rådyr. Endvidere finder man mod syd mindre skovarealer af varierende træarter som kontrast til de klippede græsarealer. Den grønne kile gennem flyvestationen er beskyttet af Miljøministeriets Landsplandirektiv, der indeholder et afsnit om ”*afgrænsning og rammer for anvendelse af den grønne kile gennem Flyvestation Værløse*”, hvis hovedtræk er:

- At området ikke inddrages i byzone, og friholdes for bebyggelse til bymæssige formål, samt at friluftanvendelse forbeholdes almen og ikke bymæssig.
- At bevare den åbne landskabelige karakter på den store slette mellem Nord- og Sydlejren, samt forbud mod at etablere gennemgående vejforbindelse på tværs af den grønne kile gennem ejendommen.
- At området skal holdes åbent og tilgængeligt for offentligheden, med et minimum af publikumshegning.

Flyvestationens primære infrastruktur i form af jetstartbane og rullearealer er dimensioneret efter flyvemaskinernes svære manøvreduktighed. De store drejeradier bidrager til meget store kurvede afgrænsninger på de asfalterede arealer i forhold til almindelige veje.

Selvom området aldrig har været tænkt som en forfinet park, rummer det store areal mange brugsmuligheder, mens atmosfæren indbyder til ro med lange kig og flotte udsigter. De store åbne arealer har efter funktionsnedlæggelsen gjort flyvestationen til et populært sted for lokale til rekreative sports- og friluftaktiviteter. De asfalterede arealer bruges i stor stil til cykling og løben på rulleskøjter eller -ski, et væld af stier og græsarealer indbyder til gåture, mens der i øvrigt er god mulighed for fuglekigteri, fiskeri og ridning.

Site

Værkstedsbyen ligger i den vestlige ende af Sydlejren og er en lille bykerne bestående af hangarer og værkstedsbygninger. Den bymæssige fortætning er særlig her, da resten af flyvestationens oprindelige bebyggelser er mere spredte - med undtagelse af kassernen i Nordlejren, der dog hovedsageligt består af barakker i ét plan. I modsætning til Nordlejrens pudsede og ornamenterede bygninger, der udstråler magt og pragt, er Sydlejrens bygninger af en mere funktionel brugskarakter.

Sydlejren ejes og udvikles i skrivende stund af Freja Ejendomme, der vil omdanne området til en ”ny unik og bæredygtig landsbydel” i fem delområder med ni nye boligenklaver af forskellig størrelse og udformning. Området omkring Værkstedsbyen er derfor igang med en stor omvæltning fra åbent landskab til boligområde.

Værkstedsbyen grænser op til det åbne flyvefelt mod nordøst, og områdets hangarer ligger ud til det asfalterede rulleareal. En skrænt skærer sig gennem ”byen”, hvorfor det meste af bygningsmassen ligger i et niveau en etagehøjde lavere end flyvepladsen og Hangar V.

Man ankommer til Værkstedsbyen langs Perimetervejen, der omgiver flyvestationen, eller fra syd ad Bringevej. Indkørslen/hovedvejen ligger langs med bygning 154, der leder en til det lille torv i hjertet af Værkstedsbyen mellem Hangar VI og Kantinebygningen. Denne centrale plads forgrener sig til de to stræder langs hangarens sider, hvor mindre værkstedsbygninger ligger på række. Mod nord åbner sig en stor asfalteret plads med adgang til rullearealet og derfra flyvepladsen.



Værkstedsbyens ►
bygninger

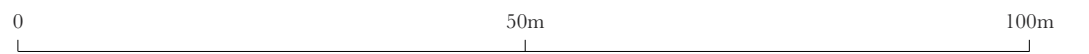
- Smedjen 1.
- Bygning 104g 2.
- Bygning 104f 3.
- Bygning 104a 4.
- Bygning 104b 5.
- Hangar VI 6.
- Bygning 104k 7.
- Bygning 104h 8.
- Bygning 304 9.
- Hangar V 10.
- Kantinen 11.
- Bygning 154b 12.
- Bygning 154 13.
- Hangar VII 14.



Snit AA



Snit BB





Støbejernsvinduer i Hangar VI

Bygninger

Værkstedsbyens bygningsmasse er en familie af store brugsbygninger opført mellem år 1935-88. Voluminerne ligger parallelt med eller ortogonalt på hinanden i et rationelt system omkring områdets stræder og pladser. Bygningerne er hovedsageligt betonrammekonstruktioner med udfyldninger af tegl, vinduer og diverse pladebeklædninger, men de har et meget varieret udtryk i form af lapninger/udskiftninger og påsatte skorstene, lamper, solafskærmning mv. De fleste af bygningerne har været værksteder til vedligehold og drift af flyvestationens fly og helikoptere, og bærer tydeligt præg af at være blevet brugt.

Den rå karakter med brugsspor lader til at indbyde til at ændre på bygningerne efter behov, hvorfor der mange steder findes knopskydninger i form af små tilbygninger, ovenlys, porte, nye vinduer o. lign.



Hangar V, bygning nr. 110

Opført 1935
 Størrelse -
 Anvendelse(r) Værksted, kontroltårn, brandstation mm.

Arkitektur

Hangar med 4-faget buetag og lavere sidebygninger i gavle samt vestlig langside. Pudset og grønmalet betonkonstruktion med ovenlys af glasbyggesten. Tidligere kontroltårn på nordøstligt hjørne mod flyvepladsen samt rotunde på sydøstligt hjørne mod forpladsen.

Bygningen har en markant placering ud mod flyvepladsen og ligger som den vestligste af 5 ensformede hangarer.

Høj bevaringsværdi



Bygning nr. 154

Opført 1952 (ombygget 1962)
 Størrelse -
 Anvendelse(r) Værksted, administration

Arkitektur

2-etagers bygning opført i betonrammekonstruktion udfyldt med gule mursten. Shedtag med savtakket tagprofil og vinduer i de nordvendte flader.

Bygningen ligger centralt i Værkstedsbyen og den vestlige facade danner væg i central vej i denne.

Middel bevaringsværdi



Hangar VI, bygning nr. 104

Opført 1942
 Størrelse 4550m²
 Anvendelse(r) Hovedværksted, administration, filmstudie

Arkitektur

Hangar med sidebygninger i 1 og 2 etager, opført i betonrammekonstruktion med udfyldning af forskelligt farvede sten samt vinduer og div. pladebeklædning. Oprindelige støbejernsvinduer i nordvendt gavle samt hovedhal.

Bygningen ligger med front mod flyvepladsen og danner på modsatte side det centrale element i Værkstedsbyen. Sidebygningerne indrammer en mindre plads kaldet Filmtorvet idag, mens de udadtil danner vægge i stræderne langs bygningens sider.

Høj bevaringsværdi



Kantinen, bygning nr. 104e

Opført 1942 (ombygget 1962)
 Størrelse -
 Anvendelse(r) Cafeteria, administration og varmecentral

Arkitektur

Gul murstensbygning med bølgeeternitbeklædt saddeltag. Hvide døre og vinduer med enkel opsprosningsindrammet af murede stik. Større skorsten på bagsiden af bygningens vestlige ende.

Bygningen danner en vigtig facade mod hovedpladsen i Værkstedsbyen, Filmtorvet, og et markant gavlmotiv mod det omgivende landskab mod vest.

Middel bevaringsværdi



FMK, Bygning nr. 154b

Opført 1954
Størrelse -
Anvendelse Administration for Flymaterielkommandoen

Arkitektur
3-etagers bygning i 3 "længer" opført i gule mursten. Hvidmalede vinduer, facadeplader og øvrigt træværk. Markant dybt relief i muren mod vest ud til Perimetervejen.

Bygningen ligger centralt i Værkstedsbyen og indrammer haveareal mod kantinebygningen.

Middel bevaringsværdi



Smedjen, bygning nr. 155

Opført 1942
Størrelse -
Anvendelse(r) Administration

Arkitektur
Gul murstensbygning med rødt tegtag i 2-længet L-form. Hvide småsprossede vinduer og karakteristisk facade med runde vinduer og port mod nordvest.

Bygningen afslutter den sydlige del af Værkstedsbyen som et væsentligt og karaktergivende element.

Høj bevaringsværdi



Facade på bygning 154b set fra Perimetervejen



Smedestrædet, Bygning nr. 104a

Opført 1942
 Størrelse -
 Anvendelse Værksted, specialværksted

Arkitektur

Bygning i betonrammekonstruktion udfyldt med gule mursten, vinduer og diverse pladebeklædning.

Bygningen danner en del af facaderækken i Smedestrædet vest for hangar VI.

Middel bevaringsværdi



Smedestrædet, Bygning nr. 104f

Opført 1949
 Størrelse -
 Anvendelse Specialværksted for glasfiberarbejde

Arkitektur

Bygning i betonrammekonstruktion udfyldt med gule mursten, vinduer og mørkbejset træpladebeklædning. Tag med ensidigt fald mod vest beklædt med tagpap.

Bygningen danner en del af facaderækken i Smedestrædet vest for hangar VI.

Middel bevaringsværdi



Smedestrædet, Bygning nr. 104b

Opført 1942
 Størrelse -
 Anvendelse Lager

Arkitektur

Lav, hvidmalet bygning i træ og delvist pudsede mursten. Småsprossede porte og vinduer i hele facadens længe mod øst.

Bygningen danner en del af facaderækken i Smedestrædet vest for hangar VI og afslutter pladsen mellem hangaren og de gule murstensbygninger.

Middel bevaringsværdi



Smedestrædet, Bygning nr. 104g

Opført 1949
 Størrelse -
 Anvendelse Specialværksted (svejseri)

Arkitektur

Gul murstensbygning med porte og store termovinduer i grønmalet træ. Lavt saddeltag med plastik "boble"-ovenlys.

Bygningen danner en del af facaderækken i Smedestrædet vest for hangar VI og afslutter rækken med gavl mod "Holgers Plads".

Lav bevaringsværdi



FRHØJDE 4.05 m



Østlige stræde, Bygning nr. 104h

Opført 1949 (ombygget 1967)
 Størrelse -
 Anvendelse Lager for brandfarlige væsker, røngtenrum

Arkitektur
 In-situ støbt betonbygning, delvist bygget ind i skrænten mod øst.
 Malet lysegul, fremstår grønlig.

Bygningen ligger for enden af det østlige stræde i Værkstedsbyen, trukket tilbage fra den øvrige facaderække.

Lav bevaringsværdi



Østlige stræde, Bygning nr. 104k

Opført 1956
 Størrelse -
 Anvendelse Specialværksted

Arkitektur
 Lav værkstedsbygning opført i gule mursten med tagpaptag.
 Facade med vinduesbånd og brystning i gasbeton, døre og vinduer i mørkbejset træ.

Bygningen danner facaderækken i det østlige stræde i Værkstedsbyen.

Lav bevaringsværdi



Bygning nr. 304

Opført 1988
 Størrelse -
 Anvendelse Specialværksted for serigrafi- og malerarbejde

Arkitektur
 Buehal beklædt med gråmalede trapezplader. Vinduesbånd i siderne og store porte i gavle.

Bygningen ligger mellem Værkstedsbyen og flyvepladsen og formidler overgangen fra værkstedsstrædernes menneskeskala til flyvepladsens store åbne rum.

Middel bevaringsværdi



Hangar VII, Bygning nr. 156

Opført 1942 og 1956
 Størrelse 2300m²
 Anvendelse Flyhangar med tilhørende skydebaneanlæg

Arkitektur
 Hangar opført i mursten, pudset og malet mørkegrøn. Tag med tagpap og oprindelige støbejernsvinduer langs sider. Lave sidebygninger med vinduesbånd. Det siges at den skulle have været dobbelt så stor, men fragtskibet med anden halvdel af hallens stålkonstruktion sank i Østersøen under transport fra Polen til Danmark, hvorfor hangaren kaldes "Den polske hangar".

Bygningen ligger tilbagetrukket fra Værkstedsbyen og den øvrige flyvestation. Stor åben plads fortil og skydebaneanlæg bagtil mellem hangaren og bygning 156b.

Høj bevaringsværdi

”...sustainability means not only taking due account of energy related forces, but also developing an appreciation of aesthetic, social and cultural values. Only architecture respected by occupants and passersby alike and valued in the literal sense of the word will endure, thus attending a special form of sustainability.”

Baumschlager Eberle

Arkitektonisk intention

Med dette afgangprojekt er min arkitektoniske intention at fastholde og om nødvendigt forstærke fortætningen i Værkstedsbyens bymæssige sammenhæng, der som navnet antyder netop opleves som en lille by i modsætning til resten af flyvestationens mere spredte bebyggelser.

Jeg vil med min analyse og værdisætning kaste mit blik på området som helhed, og udpege de bærende bevaringsværdier for de industrielle bygninger, såvel som gader, stræder og pladser imellem dem.



Portgavl på Hangar VI

Proces og metode

Projektet inddeles i tre faser, der danner grundlag for forskellige undersøgelser og hver især fungerer som katalysator for den følgende fase.

Blik

Indledningsvis vil jeg lære stedet og bygningerne godt at kende gennem en fænomenologisk registrering, samt udarbejdelsen af en grundig analyse og værdisætning af området. Således vil jeg finde stedets sansebarne kvaliteter og bærende bevaringsværdier, som vil være grundlaget for mine arkitektoniske indgreb på stedet.

Kast

Med afsæt i materialet fra blikfasen vil jeg i denne fase udvikle og afprøve forskellige udkast til transformationer og eventuelt additioner på stedet. Jeg vil gennem tegninger og rumlige studier udvikle et forslag til et samlet greb på stedet, som rumliggør mine arkitektoniske intentioner fra programmet og blikfasen.

Projekt

Afslutningsvis vil jeg udvikle og præcisere projektet og skærpe virkningerne i et sammenhængende arkitektonisk forslag bearbejdet i de tre skalatrin 1:500, 1:50 og 1:5.

Jeg vil igennem projektet arbejde simultant med disse tre skalatrin under begreberne lånt fra maleriet: landscape - still life - portrait, for at sikre at min opgave på samme tid tager stilling til den større bymæssige/landskabelige kontekst og bygningens rumlighed såvel som konstruktion og materiale i detaljen. De tre skalatrin vil løbende informere hinanden og derved kvalificere min opgavebesvarelse.

”The priority is to sustain and preserve what is already made in this case the current building stock and boost its performance from the perspective of material reuse and energy efficiency.”

Circularity Gap Report, PACE 2019

Bæredygtighed

En bæredygtig bygningskultur handler i høj grad om transformation af eksisterende bygninger, da det sjældent kan kaldes bæredygtigt at rive en bygning ned for at bygge en ny. Alle de ressourcer, der kan undgå at blive produceret ved at undlade at ”downcycle” eksisterende bygningers masse til affald bidrager positivt til CO2 regnskabet. Dette er beskrevet i en ny rapport (Circularity Gap Report, PACE 2019) fra det årlige møde i World Economic Forum i Davos.

Det er dog heller ikke bæredygtigt at store bygningsvolumener står tomme, så løsningen vil ofte være at transformere og tilføje ny funktion til funktionstømte bygninger. Den bedste måde at bevare kulturhistoriske bygninger er at sørge for at gøre brug af dem, så de beskyttes gennem benyttelsen.

I min afgangsupgave vil jeg arbejde med bæredygtighed ud fra denne tanke, hvilket er i tråd med følgende delmål fra FNs 17 verdensmål:

- 11.4 Styrke indsatsen for at beskytte og bevare verdens kultur- og naturarv.
- 11.7 Inden 2030 skal der gives universel adgang til sikre, inkluderende og tilgængelige, grønne og offentlige rum, især for kvinder og børn, for ældre mennesker og for personer med handicap.
- 12. 5 Inden 2030 skal affaldsgenereringen væsentligt reduceres gennem forebyggelse, reduktion, genvinding og genbrug.

Vejledende afleveringsform

Følgende materiale udarbejdes som led i min besvarelse af opgaven:

Tegning

1:500 Helhed. Udviklingsplan for Værkstedbyen

1:50 Bygning(er). Udsnit i plan, snit og opstalt.

1:5 Bygningsdel. Detalje og materialitet.

Modeller

Helhed. Kompositoriske studier.

Bygning. Rumlige studier.

Rumlige illustrationer

Skitser, modelfotos, visualiseringer o. lign der beskriver rumlige kvaliteter.

Analyse og værdisætning

Skriftlig rapport med analyse af stedets historie, arkitektur og tekniske tilstand samt værdisætning af stedets bærende bevaringsværdier og anbefalinger til fremtidige indgreb.

Katalog

Samling af registreringer, baggrundsmateriale, inspiration og arbejdsproces.



Værksted i Smedestrædet

Kilder

Dokumenter

Freja Ejendomme. *Helhedsplan del 1*, Tilgået d. 10-01-2019, http://www.freja.biz/sites/default/files/download/helhedsplan_del_1_0.pdf

Freja Ejendomme. *Designmanual for Sydlejren*, Tilgået d. 22-01-2019, <http://www.furesoe.dk/Kommunen/HoeringerTilladelserDispensationer/Hoeringer/AfsluttedeHoeringer/~media/A25856E55DDA45078A56B4D01ABC1214.ashx>

Hasløv & Kjærsgaard. *Masterplanskitse - Kulturstation Værløse 2007*, Tilgået d. 22-01-2019, <https://furesoe.dn.dk/departments-media/19413/masterplan-skitse-kulturstation-vaerloese-2007.pdf>

Naturstyrelsen. *Arealplan for friluftsliv og natur på Flyvestation Værløse*, Tilgået d. 22-01-2019, <https://naturstyrelsen.dk/media/132791/arealplan1510.pdf>

Furesø Kommune. *Lokalplan 121 for Sydlejren*, Tilgået d. 10-01-2019, https://dokument.plandata.dk/20_3155754_1482399736049.pdf

Hasløv & Kjærsgaard. *SAVE-registrering Flyvestation Værløse*, Tilgået d. 10-01-2019, <http://www.furesoe.dk/Kommunen/Byudvikling/FlyvestationVaerloese/~media/64D38BA87AFB4682B3F2E52F09685670.ashx>

Miljøministeriet. *Landsplansdirektiv om afgrænsning og ramme for anvendelsen af den grønne kile gennem Flyvestation Værløse*, Tilgået d. 01-02-2019, https://furesoe.dn.dk/departments-media/4244/landsplandir_flyvestation.pdf

PACE. *Circularity Gap Report 2019*, Tilgået d. 04-02-2019, https://docs.wixstatic.com/ugd/ad6e59_ba1e4d16c64f44fa94fbd8708eae8e34.pdf

Bøger

Harlang, Christoffer og Albert Algreen-Petersen. *Om Bygningskulturens Transformation*. København: Gekko Publishing, 2015.

Flyvestation Værløse. *Lejren ved Værløse*. Rønde Bogtrykkeri, 1984

Samtaler

Rikke Gro Nielsen, Filmstationen
Mogens Houman, Tidl. officer og flyveleder

